

Staart- en maneneczeem bij paard en pony

Staart- en maneneczeem (SME) berust op een overgevoeligheidsreactie voor het speeksel van de knut, in het Latijn *Culicoides* genoemd. Knutten zijn veel kleinere insecten dan muggen en worden vaak in grote zwermen tegen de avond bij bosranden aangetroffen.

PROF. DR. MARIANNE SLOET VAN OLDRUITENBORGH-OOSTERBAAN – Universiteitskliniek voor Paarden, Utrecht

SME is verreweg de meest voorkomende vorm van allergie bij het paard. Een correctere naam zou 'insectenovergevoeligheid' zijn. Andere namen voor deze aandoening zijn 'zomerschurft' en 'Culicoidesdermatitis'. Overgevoelige dieren reageren vaak ook op steken van andere insecten. Hoewel de naam 'staart- en maneneczeem' (SME) in wezen niet juist is, want het is geen eczeem, is deze naam toch het meest ingeburgerd.

Vooraf in de zomer

Waarschijnlijk speelt erfelijke aanleg bij SME een belangrijke rol. In Nederland is aangetoond dat de aandoening bij 18 procent van de Friezen en bij 8 procent van de Shetlanders in meer of mindere mate voorkomt. Ook bij alle andere rassen wordt de aandoening regelmatig gezien. In sommige rasverenigingen wordt er meer aandacht aan geschonken dan in andere. Staart- en maneneczeem treedt in de zomermaanden op bij paarden en pony's die in de wei lopen. Soms wordt gedacht dat de aandoening op stal ontstaat omdat de dieren direct gaan schuren als ze binnen worden gebracht. Dit is onjuist. Maar als er in de

wei geen plekken zijn om te schuren, zullen de dieren een stal direct aangrijpen om te gaan schuren. Afhankelijk van het weer kunnen de problemen in april al beginnen en soms doorgaan tot eind oktober of zelfs november. De knutten komen vooral voor in gebieden met veel bosjes en struikgewas, houtwallen en poelen. Zo wordt SME aan de kust minder gezien dan in het binnenland en in open weilanden zonder bosschages minder dan in weiland omzoomd door bomenrijen en struikgewas. Bomen en struiken bieden

sale distributie) en soms ook onder de buik ('ventral midline dermatitis' = ventrale distributie). Door het schuren gaan de manen en staartharen dikwijls geheel verloren en kunnen er uitgebreide schuurplekken ontstaan. Deze plekken kunnen vervolgens weer gaan ontsteken en uiteindelijk kunnen zeer ernstige veranderingen ontstaan. SME kan dus ook een grote aantasting van het welzijn vormen. De aandoening begint meestal op twee- of driejarige leeftijd en wordt soms ook bij jaarlingen al gezien. De aandoening kan zich echter ook bij (veel)

Bij een nieuw middel eerst een klein stukje proberen

natuurlijk wel een goede bescherming tegen wind en zon). De zwermtijd van de knutten is vooral in de periode rond zonsopgang, maar ze vliegen op alle tijden van dag en nacht. Voor een ernstig allergisch dier is het dus nooit 'veilig'. Knutten vliegen niet graag bij regen en veel wind en dat zijn dus 'veilige' omstandigheden om 'SME-lijders' buiten te laten lopen.

Vaak vanaf twee of drie jaar

Nadat de knutten hebben gestoken ontstaat er jeuk aan de manen en staart (= dor-

oudere dieren ontwikkelen, mogelijk omdat die eerder niet veel met knutten in contact zijn geweest. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door de grote verschillen in 'knutten-dichtheid' in Nederland. Weilanden die slechts enkele kilometers uit elkaar liggen kunnen enorm verschillen in de hoeveelheid knutten die er voorkomen.

Diagnose en behandeling

De diagnose SME wordt meestal gesteld op basis van het typische klinische beeld in combinatie met de typische ziektegeschie-

Door het schuren tegen de jeuk, zijn de manen verloren gegaan.

FOTO: M. SLOET, UNIVERSITEITSKLINIEK

Deze goed passende anti-knuttendeken Ivanhoe biedt bescherming tegen insectenbeten.

FOTO: M. SLOET, UNIVERSITEITSKLINIEK

Staart- en maneneezeem (SME) berust op een overgevoeligheds-reactie voor het speeksel van de knut, in het Latijn *Culicoides* genoemd.

FOTO: UNIVERSITEITSKLINIEK VOOR PAARDEN, UTRECHT

denis. Op dit moment is er nog geen betrouwbare objectieve methode om de diagnose te stellen, noch in het bloed noch door middel van een intradermale huidtest ('priktest'). Als behandeling moet verder contact met knutten en soms ook met andere insecten worden vermeden. Vaak is dit echter moeilijk te realiseren. Opstallen gedurende de zwermtijden van de knutten is een mogelijkheid, maar blijkt bij sterk gevoelige dieren meestal niet afdoende, omdat overgevoelige dieren vaak ook al reageren op steken van andere insecten. Bij ernstige schuurplekken moeten de restanten van de haren worden geschoren (met uitzondering van de lange staartharen) en de ontstoken huiddelen met desinfecterende shampoo worden gewassen. In overleg met uw dierenarts kan een verdere behandeling met medicijnen worden ingesteld.

Wat werkt wel en wat niet?

Er zijn diverse niet-registratieplichtige middelen in de handel waarvan men claimt dat ze effectief zijn bij staart- en maneneezeem, en in sommige gevallen is hiervoor ook wel enige wetenschappelijke onderbouwing. Het resultaat is echter zeer wisselend. Ook het gebruik van repellents (vliegenwerende middelen) kan bijdragen aan verlichting van de problemen. De voor rundvee of de hond geregistreerde pyrethroiden kunnen ook bij het paard 'off

label' worden toegepast. Uw dierenarts kan u hierover adviseren. Bij een nieuw middel altijd eerst een klein stukje proberen (en dan niet op de zadelplaats), want soms reageert een SME-patiënt ook allergisch op een middel dat op de huid wordt aangebracht.

Tot op dit moment is de 'beste behande-

De staart heeft kale plekken door schuren tegen de jeuk.

FOTO: M. SLOET, UNIVERSITEITSKLINIEK

ling' van SME-patiënten nog steeds de speciaal hiervoor in de handel gebrachte 'insectendekens'. Als deze dekens in gebruik worden genomen voordat het paard schuurt, zijn de resultaten vaak goed. Als het paard al schuurt voordat de deken wordt opgelegd, wordt de deken vaak snel vernield.

Lopend onderzoek

Er wordt op dit moment volop onderzoek gedaan naar SME in een samenwerkingsverband tussen de universiteiten van Utrecht en Wageningen. Het probleem is echter complex en direct toepasbare resultaten zullen nog wel even op zich laten wachten. Het streven blijft om een betrouwbare bloedtest en een goede 'priktest' te ontwikkelen en mogelijk ook door middel van kleine hoeveelheden van een allergeen stof uit de knutten paarden en pony's met SME minder gevoelig te maken (zogenaamde hyposensibilisatie). Tot die tijd is een goed passende comfortabele insectendeken verreweg de beste oplossing. Het blijkt dat paarden en pony's met SME die zeer zorgvuldig door hun eigenaar worden verzorgd het beter doen dan dieren die minder aandacht krijgen. Het goed schoonhouden van de schuurplekken, het zo nodig opstallen en het op tijd beginnen met een SME-deken spelen hier een belangrijke rol. §